

Pravoslavne drobtine

Pridobljeno iz Wikivira, dne 03/23/18

Spisal Dr. Fr. Šk.

Izdano: Celovec: Mohorjeva družba, 1883; Slovenske večernice, 37

Viri: [dLib](#)

To delo je v **javni lasti**, ker so avtorske pravice potekle.

Dovoljenje: Po [Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah](#) (59. člen) trajajo avtorske pravice še 70 let po avtorjevi smrti.

 Za anonimna in psevdonimna dela (kadar ni mogoče nedvoumno ugotoviti avtorja) trajajo 70 let po zakoniti objavi dela (61. člen).

Stopnja obdelave: To besedilo je pregledalo več urejevalcev in je brez tipkarskih in slogovnih napak.

Izvozi v formatu:

I.

Cel svet toži, da mali kmetski posestnik ne more nič več izhajati, da zmiraj bolj v dolg leze, da zmiraj več kmetij na boben pride. Ker kmetski stan največ udov šteje in najzaneslivejše davek plačuje in ker prideluje vsakdanjega živeža, preiskovali so, kaj je temu krivo, da propada kmetsko blagostanje. Ako zasledi jo pravi uzrok, ložeje bi potem zdravilo tej gospodarstvenej bolezni našli.

Našli so uzroke, zdaj pa iščejo zdravila. Uzroki so ti-le: Poprej se je gospodarilo z naturnimi pridelki, zdaj se gospodari z denarjem, — prej je bil kmet odvisen od grajščaka, zdaj je sam svoj, — poprej oziroma kmetskih pridelkov ni bilo tujih prodajalcev, a zdaj je ameriansko in rusko žito ceneje, kot naše, — prej je bil davek majhen, zdaj je pa davek velik.

Prehod iz naturalnega gospodarjenja v denarno in kmetsko neodvisnost od grajščakov sta pa samo zato tudi med uzroki, da kmetijstvo propada, ker sta kar naenkrat prišla, kmetovalec ni bil na to pripravljen, ni imel potrebne omike, da bi razumel novega stanja. K temu še pride, da je kmet nagnjen k zapravljevosti in da so se sploh večje potrebščine kmetskega stanu iz mestne hiše v kmetsko kočo zanesle.

Kmet primerno malo in slabo pridelal in priredi in velikokrat komaj toliko prodati more, da davek plača. Za vse druge potrebe je treba dolg delati in visoke obresti plačevati.

Po smrti, ali če pred stari mlajšemu predaje, se pa kopica otrok deli v njegovo samo na sebi malo in zadolženo premoženje. Tisti, ki kmetijo prevzame, dobi majhen del tega, kar je njegov prednik imel, ker mora brate in sestre izplačati. Prednik je komaj izhajal, naslednik že več izhajati ne more. Dolg raste in gospodarstveni pogin je gotov.

Zdravila za to gospodarsko bolezen imenujejo:

Carino na žito, ki se iz tujih dežel k nam uvaža, — ureditev zemljiškega davka, — boljše ljudske šole s podukom o kmetijstvu, — ustanovitev denarnih zavodov, ki bi kmetu posojali denar za nizke obresti, kadar ga potrebuje, da ne pade oderuhom v pesti, — nazadnje prenareditev nasledovanjskega prava takó, da bi naslednik izhajati mogel, ko prevzame posestvo.

Samó o poslednjem postavimo semkaj kratko besedo:

Naše postavno nasledovanjsko pravo daje vsem dedičem iste vrste, oziroma istega kolena, enake pravice. Zato imajo po smrti očeta, ki ni oporoke (testamenta) naredil, vsi njegovi otroci enake pravice do zapuščine. Če eden med njimi kmetijo sam prevzame, mora drugim toliko izplačati, da vsak enako dobi. To je pa tista neprilika, ki vedno in vedno od roda do roda množi kmetovi dolg. Prevzemalec mora skoro vselej dolg narediti, da izplača brate in sestre. Ti dolgovi z drugimi pa kmeta prevzemalca poderó. Kajti jasno je, da n. pr. ako je zapuščinsko posestvo vredno 1000 gld. in je pet dedičev ter vsakemu po 200 gld. gré, — da prevzemalec posestva mora propasti, ker mora 800 gld. izplačati. Narod sam je spoznal, da je taka delitev za kmeta pogubna, ter si je s tem pomagal, da so pri inventurah zapuščinsko premoženje nižje cenjevali, nego je bila njegova prava vrednost, da je prevzemalec toraj svojim sodedičem menj izplačati imel in sam ložej izhajal.

Postavodajalec pa se zdaj s tem peča, kako naj bi se nasledovanjsko pravo prenaredilo, da bi prevzemalec kmetije na boljšem bil, nego njegovi sodediči, da bi on več dobil, nego drugi, da bi ložej izhajal in da bi se po tem potu naredil s časom krepek kmetski stan, ki je temelj državi.

Mislijo namreč postavno narediti, ki bi veljala samo takrat, ako bi posestnik svoje premoženje še pri življenju drugače ne razdelil, in ako bi oporoke ne naredil. V tem primerljaji naj bi eden dedičev, ki naj bi se imenoval naslednik, kmetijo prevzel. Vrednost kmetije pa bi se med dediče tako razdelila, da naslednik sam najprej dobi polovico ali tretji del te vrednosti, ostala polovica ali dve tretjini pa naj se med vse po enakih delih razdeli takó, da naslednik tudi pri tem svoj delež dobi. Naslednik bi imel toraj veliko prednost pred sodediči in bi veliko več dobil, nego le-tí. Kmetija bi mogla trdno stati. Sodediči bi seveda menj dobili, nego dandanes, ali boljše je, da so v državi trdne kmetije, nego splošno beraštvo.

Ali že sedaj, akoravno take postave ni, mora pameten in previden kmet svojega naslednika

v posestvu kmetije pogube varovati s tem, da drugim svojim dedičem v prodajnem (čezdajanskem) pismu primerno majhna izplačila pogodi, takó da dobijo samo polovico tega, kar bi dobili, ako bi se vrednost premoženja med nje jednako razdelila, — ali ako jim v oporoki voli samo „dolžni del.“ ^[1] Po takem bi v zgornjem primerljaji prevzemalec kmetije vredne 1000 gld. samo 400 gld. izplačati imel in pogin bi bil zabranjen.

1. [^] „Dolžni del“ otrokom je polovica tega, kar bi po postavnem dedovanji dobili.

II.

Gorje mladoletnim otrokom, katerim je umrl skrben oče. Negledé na vse druge iz tega izviraajoče neprilike, mora se priznati, da je tudi njihovo premoženje v nevarnosti, da škodo trpi.

Po postavi se mora sicer postaviti varuh otrokom in premoženju. Najboljši varuh je seveda (vsaj večjidel) mati. Tej se mora na stran dati sovaruh, ki naj jo z besedo in djanjem podpira. Recimo, da so bile postavljene katerim si bodi otrokom najboljše osebe, za tó sposobne, za varuhe. Vendar gospodarstvo ne gre tako od rok, dokler je bil gospodar sam živ. Naravno. Mati sicer gospodari z dobro voljo, ali s primerno slabimi močmi. Sovaruh bolj za svoje reči skrbi, nego za njemu precej tuje — svojih varovancev. Kadar pa matere ni, da je varuh sam gospodar, takrat je nevarnost največa, ker pri vsem pošteni varuhovem sam ne more zató, da bi za premoženje svojih varovancev tako skrbel, kot za svoje. Večidel se dá zemlja v zakup; zakupnino pobira in iz nje davke plačuje varuh. To pa je mnogokrat tudi vse, kar stori. Otroci gredo v rejo ali služiti, če so za tó, in hiša se oddá najemnikom. Dom in zemljišče se zanemarita popolnoma.

Tako je v večini primerljajev. No pa tudi med varuhi je razloček. So še slabši, kot ravno popisani, so pa tudi boljši.

Čem pridnejši je varuh, tem boljše je seveda za premoženje mladoletnih. Za varuha mora biti vsak, ki je zato sposoben, ako se mu ta posel naloži, — to je državljska dolžnost, katere se samó iz postavnih uzrokov more odkrižati. To je za marsikoga jako sitna dolžnost in opravlja jo z nevoljo. Škodo iste nevolje imajo pa otroci.

Ker pa je ta dolžnost neizogibna, naj bi jo vendar že vsak, kdor si hoče ohraniti ime poštenega moža, po svoji vesti in vednosti najboljše, kakor mu je mogoče, spolnjeval, — tem bolj, ker je mladoletnim za vso škodo, katera se jim dogodi na njihovem premoženji po njegovi krivnji, z vsem svojim premoženjem odgovoren (§. 264 obč. drž. zak.).

Ali tudi vestni stariši naj bi za tó skrbeli, da se po njihovi smrti premoženje, katero otrokom zapuščajo, ne pogubi. To bodo s tem storili, ako še pri življenji preskrbé, kdo naj se bode otrokom za varuha ali sovaruha postavil, ko njih več ne bode.

Postava namreč pravi: Pred vsem naj se postavi tisti za varuha, kogar je oče za tó poklical ali v testamentu ali drugače. (Tudi vsaka druga osoba, ki mladoletnim otrokom kakšno premoženje zapusti, mora za to premoženje imenovati oskrbnika). Če oče ni nikogar poklical, ali če je nezmožnega volil, naj se varuhstvo zaupa sorodnikom (staremu očetu, materi in nazadnje kakemu drugemu). Če se pa na ta dva načina varuh dobiti ne more, potlej ga pa izvoli sodnija.

Oče naj bi toraj svojega najboljšega prijatelja, kateremu največ zaupa, naprosil, naj bode varuh njegovim otrokom, ter naj vestno varuje in oskrbuje njih premoženje. Tak varuh bo vselej svojo dolžnost boljše storil, nego kak drug, ker je to umrlemu očetu obljubil.

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Rocket000
- Boris23
- PatríciaR
- AzaToth
- Ftiercel
- Bromskloss
- Bender235
- Sarang
- Tene~commonswiki
- Dbc334
- KABALINI

-
1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
 2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
 3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
 4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)